

Suomen partitiivisubjektin kääntyminen englantiin: kontrastiivinen analyysi

Kontrastiivista analyysia on ehtimiseen syytetty perusedellytysten selvittämättä jättämisestä. Arvostelun mukaan kontrastivistit eivät osoita, mihin kahden tai useamman kielen ilmiöitä itse asiassa verrataan, mikä on vertailun *tertium comparationis*. Tämän kolmannen osapuolen eksplikoiminen on usein vaikeaa. Erityisen ongelmallista se on syntaksissa. Jos kielet rakenteeltaan ovat kovin kaukana toisistaan, voi vertailun pohjana olevan semanttisen vastaavuuden kuvaaminen olla hyvinkin hankalaa. Tutkimuksen lopputulokseen on voitu päätyä varsin eklektisiin menetelmin, koska ilmiöiden kuvaukset verrattavista kielistä kokonaan tai osittain puuttuvat. Tarkastelen seuraavassa suomen partitiivisubjektisia eksistentiaalilauseita ja niiden englanninkielisiä käännösvas-
tineita. Vaikka subjektin sijanmerkintä ja eri sijojen esiintymisedellytykset ovat lauseoppimme suosikkiaiheita, saattaa kontrastiivinen analyysi valottaa uusia puolia tästä lausetyypistä, jonka kääntäminen vieraisiin kieliin joskus osoittautuu pulmalliseksi.

Norman Denison ennusti tunnetussa partitiivitutkimuksessaan, että partitiivin käyttö leviäisi jopa ”to subject function in personal sentences” (1957, 257). Vaikka näin ei olekaan käynyt, syntyy silti erityisesti sanomalehti- ja muita käyttötekstejä lukiessa helposti vaikutelma, että partitiivisubjektisten lauseiden osuus olisi lisääntymään päin. Tällainen suunta, jota tosin ei toistaiseksi ole missään yritettykään todentaa, sopii hyvin yhteen sen kanssa, mitä Auli Hakulinen ja Fred Karlsson lauseopissaan toteavat partitiivisubjektia suosivista verbeistä: ”Periaatteessa part.subjektin sallivien verbien luokka on avoin: ei voi tarkalleen sanoa, miten monta tällaista verbiä suomen kielessä on.” (Hakulinen — Karlsson 1979, 169.) Samoin Osmo Ikola ja Aarni Penttilä, jotka omis-
sa tutkimuksissaan ovat laatineet esimerkkiluetteloita partitiivisubjektin mahdollistavista verbeistä, tähdentävät, etteivät annetut luettelot ole ohjeellisia eikä täydellisten luettelojen tekeminen ole edes mahdollista.

(Ikola 1964, 23—26; Penttilä 1963, 623—627.) Tällaisilla luetteloilla on siis puhtaasti käytännöllinen merkitys: kieliopeihin sijoitettuina ne auttavat tunnistamaan lausetyypin.

Eksistentiaalilauseen suhteen informaatorakenteeseen jätän tässä tutkielmassa vähemmälle huomiolle, koska subjektin muoto ei siinä ole merkitsevä. Keskityn tarkastelemaan kolmea merkityspiirrettä ja niiden toteutumista kohdekielessä, nimittäin kvantifiointia, teon kestoa ja toiminnan aktiivisuutta tai epäaktiivisuutta. Näistä ensimmäinen on lähinnä subjektinominin, toinen ja kolmas predikaattiverbin ominaisuuksia. Materiaalina on suomenkielinen teksti ja sen englanninkielinen käännös: Eino Jutikkala — Kauko Pirinen, *Suomen historia*, Tapiola 1973 — *A History of Finland*, kääntänyt Paul Sjöblom, Helsinki 1979. Valmis käännös auttaa ohittamaan ne vaikeudet, jotka semanttinen *tertium comparationis* välttämättä muutoin aiheuttaisi. Se tarjoaa analyysin lähtökohdaksi käännösekvivalentteja, joista voi eristää erilaisia kielen piirteitä. (Ks. Ivir 1983, 173.)

1. Jaollisuusongelmia

Myöntölauseissa partitiivisubjekteina esiintyvät jaolliset sanat ja jaottomien sanojen monikkomuodot. Kieltolauseissa asia on sikäli toisin, että niissä — kuten hyvin tiedetään — myös jaottomiin tarkoitteihin viittavat sanat esiintyvät partitiivimuotoisina subjekteina. Myöntölauseiden subjektia säätelevä jaollisuusvaatimus ei siten ulotu kieltolauseisiin, joissa nominatiivi- ja partitiivisubjektin vaihtelu ilmentää eroa eksistentiaalisissa presuppositioissa (Hakulinen — Karlsson 1979, 171). Koska tällä kieltolauseissa ilmenevällä distinktiolla ei tämänkertaisen aiheeni kannalta ole merkitystä, jätän kieltolauseet käsittelyn ulkopuolelle ja keskityn myöntölauseihin. Jaollisuuden ja jaottomuuden vastakohta sinänsä on semanttinen, mutta se reaalistuu vasta syntaksissa. Nominin leksikkomuoto ei siis ole sen enempää jaollinen kuin jaotonkaan. Koska ilmiöitä luokitellaan ja ryhmitellään eri kielissä ja kulttuureissa toisistaan poikkeavasti — klassinen esimerkki hahmotuseroista on värinnimitykset — on jaollisuuden ja jaottomuuden välinen rajakin eri kielissä eri kohdissa.

Kaksikieliset sanakirjat antavat suomen sanalle *salama* englanninkielisen vastineen *lightning*. Suomessa voi sanoa: *Näin juuri kaksi komeaa salamaa*. Englanniksi on mahdotonta väittää nähneensä *two lightnings*, sillä *lightning* on jaollinen — kuten sanan muodosta voi päätellä — ja on sanottava: *I saw two flashes of lightning*. Kielten välisestä jaollisuuserojen tiedostamattomuudesta johtuva pikku erehdys olisi tässä

tapauksessa helppo korjata: *lightning* = 'salamointi', *flash of lightning* = 'salama'.

Suuri osa sekä suomen että englannin nomineista kuuluu lähes kaikissa lauseyhteyksissään jompaankumpaan kategoriaan. Ajoittaiset kategorianvaihdot ovat kumminkin täysin mahdollisia, jopa ainesanat voivat esiintyä jaottomina: *Voit lastattiin nopeasti kylmäosastoon*. Tässä tulee huomata, että suomessa on joukko aineennimiä, jotka leksikossa voivat esiintyä monikkumuotoisina, esim. *jauhot*, *ryynit*, *villat*. Niitä pidetään silti jaollisina (Ikola 1964, 18). Muille "luontaisesta" kategoriastaan erkaneville sanoille löytää yleensä helposti parafrasin toisesta ryhmästä: *Voipaketit lastattiin nopeasti kylmäosastoon*. Vastaava esimerkki englannista: *It is because I like lambs that I don't like lamb* (Allan 1980, 566). Jaollinen *lamb* on tietysti sama kuin *lamb meat*. Suomessa useimmiten jaollisina esiintyviä sanoja on ehkä enemmän kuin englannissa. Erityisesti kollektiivijohdosten runsaus aiheuttaa tämän eron. Se puolestaan saattaa olla perua suomen monikon alkuaan indoeurooppalaisesta monikosta poikkeavasta tehtävästä. (Ks. Kangasmaa-Minn 1984, 29.)

Keith Allanin mukaan (1980, 543) definiittisyys tarkoittaa referentin jaollisuusulottuvuuden tuntemista, ts. definiittisen NP:n jaollisuus tai jaottomuus oletetaan tunnetuksi, kun indefiniittisen NP:n jaollisuus tai jaottomuus on osoitettava. Englannissa jaoton merkitään, jaollista ei. Jaottomia sanoja määrittää indefiniittinen artikkeli, monikollisessa indefiniittisessä NP:ssä monikon tunnus on obligatorinen jaottomuutta osoittava merkitsijä.

Verbien ilmaisevan teon laatu on nominien jaollisuusulottuvuuden sukulaissilmä. Eksistentiaalipredikaatti näyttäisi viittaavan teon tai toiminnan tai vähintään toiminnan tuloksena olevan tilan jonkinasteiseen pysyvyyteen, ei-hetkellisyteen (vrt. Kangasmaa-Minn 1978, 17). Eksistentiaalipredikaateissa on sekä *staattisia* että *dynaamisia*. Staattisen perusmerkitys ilmaisee jonkinlaista *alkutilaa*. Tila on eriytymätön ja rajoittamaton samalla tavoin kuin jaollinen nomini. Dynaaminen taas *luo uusia tiloja*, ja sillä on alku ja loppu kuten jaottomalla nominilla. (Ks. Leech 1975, 4 ja Dahl — Karlsson 1976, 32.)

Staattisista eksistentiaalipredikaateista voi vielä erottaa omaksi *superstaattiseksi* ryhmäkseen *olla*-verbit. Kolmijako *dynaaminen — staattinen — superstaattinen* vertautuu tällöin Talmy Givónin esittämään (1979, 314) nominien jakoon *tilasuhdetta*, *aikasuhdetta* ja *olosuhdetta* ilmaiseviin.

2. Superstaattiset lauseet

Kieliopeissa esitetyt partitiivisubjektiset lauseet ovat yleensä superstaattisia. Käännösvastineeksi tarjoutuu helposti englannin *there is/are*-konstruktio. Suurin osa uusimman ulkomaalaisille tarkoitetun suomen kieliopin (Fred Karlsson, *Finnish Grammar*, Helsinki 1983) esimerkkilauseista on tätä tyyppiä:

Purkissa on leipää.	There is (some) bread in the tin.
Jääkaapissa on olutta.	In the fridge there is (some) beer.
Kadulla on autoja.	There are cars in the street. (77—78)

Kieliopeissa superstaattiset lauseet ovat huomattavasti yleisempiä kuin muussa kielenkäytössä. Aineistonani oli 110 lausetta, joista noin kolmessakymmenessä oli predikaattina *olla*. Valtaosa näistä edustaa eksistentiaalilauseen perustyyppiä, jossa sanajärjestys on käänteinen. Sikäläkin ne ovat perustyyppiä, että niiden päätehtävä on uuden asian esittäminen ja tiettyyn ympäristöön sijoittaminen. Tässä yhteydessä, kun käsittelem irrationaalisia lauseita, ei tarkoitukseni ole paljontaan puuttua virkkeiden informaatiorakenteeseen. Partitiivisubjektin päätehtävä näissä lauseissa on kvantifiointi, ja verbiä voi hyvällä syyllä nimittää kopulaksi. Suunnilleen kolmasosa lauseista on käännetty englannin eksistentiaalilauseilla. Jos mukaan luetaan sellaiset käännökset, joissa predikaattina on *exist* tai *live* ja ehkä *lay* (ks. Anderson 1976, 112), koska ne ovat ”semanttisia” eksistentiaalipredikaatteja, on yli puolet käännösekvi-valenteista muodoltaan eksistentiaalilauseita:

kaikissa porvarillisissa ryhmissä *oli varovaisia miehiä*, jotka torjuivat ylioppilaiden vetoomuksen, mutta myös *rohkeita miehiä*, jotka panoksena sekä henkilökohtainen. . . (277)

in all the bourgeois groups, *there were men of caution*, who turned their back on the students' appeal, but also *men of courage*, who, willing to risk both their personal. . . (211)

Heitä oli myös ylimmissä johtoportaissa, kuten myöhempi valtakunnanmarski ja Porin kreivi Kustaa Horn. . . (119)

There also were Finns in the highest command, such as Gustav Horn. . . (91)

Itä- ja Länsi-Suomen välillä *on* kuitenkin *huomattavia eroja* jo kivi-kaudella, ja myöhäiseen aikaan saakka. . . (19)

Nevertheless, *conspicuous differences* between eastern and western Finland already *existed* during the Iron Age. . . (18)

Asutuskeskukset olivat kaukana toisistaan, ja niiden välillä *oli pitkiä salotaipaleita*. (22)

Between them *lay vast stretches of wilderness.* (20)

Englanninkielisten lauseiden kääntäminen takaisin suomeen tuottaisi miltei alkuperäisen kaltaisia lauseita. Koska subjektisanojen ja niiden vastineiden jaollisuussuhteet ovat yhtenevät, ne on helppo huomata kvantiteetiltaan indefiniittisiksi. Milloin näin ei ole, voi takaisin kääntäminen tuottaa hieman alkuperäisestä poikkeavan tuloksen:

On eräitä merkkejä siitä, että lounaissuomalaiset ovat olleet jollakin tavoin kytketyt ruotsalaisten laivastoasevelvollisuuteen, ledungiin. (29)

Some evidence exists to indicate that the southwestern Finns were in some way bound to Sweden's compulsory naval service. (24)

→ *On jonkin verran todistusaineistoa osoittamaan / näyttöä* siitä, että. . .

Molemmissa tapauksissa, siis kvanttori + jaoton monikko ja kvanttori + jaollinen yksikkö, on tietysti kyseessä ylijäämän salliva paljous, jota kvanttorikaan ei juuri definioi. Yhtä ilmeistä on, että *merkkejä* tarkoittaa vähempää kuin jaolliset *todistusaineistoa* tai *näyttöä*, mikä tosin osittain johtuu sanojen inherentin merkityksen eroista. Seuraavassa esimerkissä on niin ikään eroa lähde- ja kohdekielen sanojen jaollisuussuhteissa mutta nyt toisin päin. Suomen eksistentiaalilauseen kääntämisen omistuskonstruktioilla on melko tavallista.

Nähtävästi siellä *oli* puu- ja luukulttuurin kannalla elävää *varhaisempaa väestöä*, johon länsisuomalaiset tulokkaat ovat sekaantuneet. (19)

Presumably, *the region had had earlier inhabitants* whose culture was characterized by the utilization of wood and bone, and who were absorbed by the migrants from western Finland. (18)

→ Luultavasti alueella oli ollut *aiempia asukkaita*. . .

Nyt ei ole kvanttoria häiritsemässä tulkintaa, ja mielestäni lopputulos on sama: jaollinen *väestöä* on suuremman ylijäämän salliva paljous kuin jaoton *asukkaita*.

Vaikka englanninkielisessä vastineessa olisi transitiiviverbi vastaa-
massa suomen *olla*-predikaattia, niin mikäli verbi on omistamista tai johonkin kuulumista merkitsevä staattinen verbi ja subjektien jaollisuussuhteet ovat identtiset, ei merkityseroa juuri ole, sillä kvantifiointi on tämän lausetyypin päätehtävä:

Näin Kustaa Vaasan luomassa hallintojärjestelmässä *oli* sekaisin *keskiaikaisia ja moderneja piirteitä*. (74)

Accordingly, the administrative apparatus that was fabricated by Gustavus Vasa *combined both medieval and modern features*. (56—57)

Kun useat ikäluokat miehityksen aikana ennättivät varttua täysikasvuiseksi, niin että Suomessa *oli* jälleen *asekuntoisia miehiä*, pantiin 1720 toimeen kutsunta Venäjän armeijaan. (154)

When several age groups had reached adulthood during the occupation, so that Finland once more *had men fit for military service*, a conscription was proclaimed by the Russian army in 1720. (118)

Sen uudisasukkaiden joukossa *oli runsaasti suomalaisia*. (113)

The settlers *included many Finns*. (98)

Takaisinkäännös tuottaisi viimeisessä esimerkissä kvanttoriksi *monia*, jolloin kysymykseksi tulisi, kumpi on enemmän, *runsaasti* vai *monia*. Molemmat ovat kvantiteetiltaan tietenkin indefiniittisiä.

Jos superstaattinen *olla* käännetään englanniksi jollakin dynaamisella verbillä, tulee kohdekieliseen lauseeseen lisätyksi sellaisia merkitysaineksia, joita lähdekielisessä variantissa ei ole:

Tiedot sen kulusta ovat ristiriitaiset, mutta *erimielisyyttä oli* todennäköisesti ainoastaan perääntymisen aloittamisajasta ja perääntymisteistä. (202)

The reports what took place are contradictory, but *disagreement arose* apparently only with regard to the timetable and route of retreat. (155)

→ *erimielisyyttä syntyi / eripura sai alkunsa*

Superstaattinen *olla*-verbi ei ollenkaan kiinnitä huomiota alkamiseen tai loppumiseen, sillä staattisella ei ole määriteltyjä rajoja. Sen sijaan dynaamiset *syntyä, saada alkunsa ja arise* ovat määrärajoja. Eksaktimpi englanninkielinen vastine olisi *probably there was disagreement*. . .

Juuri *olla*-predikaattisten lauseiden vastineina englannin *there is/are*-rakenteet ovat käyviä, koska ne ovat tyylillisesti neutraaleja. *There*-lauseet muiden verbien yhteydessä ovat tyyliltään juhlallisia ja vanhanaikaisia. (Tästä ks. esimerkkejä Hakanen 1978.)

3. Staattiset lauseet

Ajan suhteen eriytymättömille staattisille verbeille sopii yleensä vaivatta parafrasiksi *olla*, koska sekään ei ota kantaa aikaan. Materiaalissa esiintyvät seuraavat staattiset verbit: *asua, esiintyä* 'olla olemassa', 'ol-

la jossakin olomuodossa', *jatkua, kestää, kuulua, liittyä* 'kuulua johonkin, jonkin asian yhteyteen', *osallistua, säilyä, tarjoutua*, 'jossakin on', *toimia* 'olla jonakin, jossakin tehtävässä'.

Osa verbeistä kuvaa inherentisti teon kestoa kuten *jatkua* ja *kestää*, osa vain partitiivisubjektin yhteydessä. Tässä partitiivisubjektisten lauseiden ryhmässä tulee merkityselementtien joukkoon kvantifioinnin ohella juuri teon rajoittamaton kesto. Rajoittamaton kesto on staattisten verbien ominaisuus, hetkellinen kesto taas dynaamisten. Englannissa tätä kuvastaa se, että staattiset verbit vain poikkeuksellisesti voivat esiintyä progressiivimuodossa, joka sisältää teon hetkellisyuden merkityksen. Progressiivimuodolla on suomessa hieman harhaanjohtava nimi kestromuoto, sillä se osoittaa vain dynaamisille verbeille ominaista rajallista kestoa.

Joskus kohdekielen subjektisana on kvantiteetiltaan definiittisempi kuin lähdekielen, mutta yleensä määräisysekvivalenssi on helppo tavoittaa:

Jo tällöin *asui* yksinkertaisia kivi- ja luuaseita valmistavia, pyyntiä harjoittavia *ihmisiä* Suomen rannikolla. (10)

In those ancient times, *there lived* on the Finnish coast *a simple people* who made weapons of stone and bone, and who practiced hunting and fishing. (10)

→ Noina aikoina Suomen rannikolla *asui yksinkertainen kansa*. . .

Mikäli jaollisuussuhteisiin ei kajota, ts. jaollista yksikköä vastaamassa on jaollinen yksikkö ja jaotonta monikkoa vastaamassa jaoton monikko, on ekvivalenssi vahva:

Muitakin *vaatimuksia esiintyi*. (133)

Other *demands were put forward*, too. (102)

On erittäin tavallista kääntää suomen käänteissanajärjestyksinen partitiivisubjektinen lause englannin agentillisella tai agentittomalla passiivilauseella, jolloin informaatorakenne säilyy lähdekielen rakenteen kaltaisena. Se aiheuttaa, että predikaattiverbinä on usein dynaaminen verbi suomen staattisen vastineena. Koko lauseen merkitykseen tällä ei tunnu olevan erityistä lähdekielen merkityksestä etäännyttävää vaikutusta, mikä osoittaa, että informaatorakenteen palveleminen on äärimmäisen tärkeää:

sillä Balkanilla *asui slaavilaisia, kreikkalaiskatolisia kansoja*. (250)

since the Balkan countries *were inhabited largely by Slavs of the Eastern Orthodox faith*. (191)

Oikeudenkäytössä *oli* jo vanhastaan *esiintynyt* vähemmän arvovaltaisia *alempia* ja suurempaa arvovaltaa nauttavia *ylempiä tuomioistuimia*. (111)

For a long time, justice *had been administered by lower courts*, vested with inferior authority, and *higher courts*, vested with superior authority. . . (85)

Mutta Suomen ja Neuvostoliiton suhteissa *esiintyi* myös *vaikeita kriisejä*. (319)

Relations between Finland and the U.S.S.R., however, *were even marked* in the beginning *by serious crises*. (252)

Milloin partitiivisubjektisen lauseen predikaattina on inherentisti teon kestoja ilmaiseva verbi, turvaututaan englannissa kahteen verbiin, joista toinen osoittaa teon alkamista ja toinen sen kestoja, vaikka suomen verbi ei ota kantaa aloitukseen:

Vielä vuosikymmenen ajan *jatkuu* kuitenkin *sekavaa ylimenokautta*. (54)

However, *a transitional period followed* that was marked by confusion and *lasted* for the next ten years. (40)

Sotaa kesti kaksikymmentäviisi vuotta ja sitä nimitetään Suomen historiassa pitkäksi vihaksi. (89)

The hostilities that *broke out* in 1570 *lasted* for twentyfive years. In Finnish history, the war is called the "Long Wrath". (68)

Partitiivisubjektin vuoksi on fokuksessa tapahtuman kesto, ei lopputulos, joka olisi nominatiivisubjektisessä lauseessa korostuneempi:

— Vielä vuosikymmenen ajan *jatkuu* kuitenkin *sekava ylimenokausi*.

— *Sota kesti* kaksikymmentäviisi vuotta ja sitä nimitetään. . .

Jos kohdekielisessä lauseessa on dynaaminen predikaatti lähdekielellä staattisen vastineena, tuntuu rajallista kestoja ja teon loppuun saatamattomuutta ilmaiseva progressiivimuoto luontevalta ratkaisulta, vaikka verbien merkitykset joskus ovat melko etäällä toisistaan:

Mutta rintama juuttui paikoilleen ja punaisesta Suomesta *kuului hättähuutoja*. (287)

However, the front froze, *bringing great distress* to Red Finland. (219)

Ruotsalaisten ja suomalaisten lisäksi taisteluihin *osallistui* saksalaisia *palkkasotureita*. . . ja jokin määrä norjalaisia *aatelismiehiä*. (45)

Participating in the campaign, in addition to the Swedes and Finns, were German mercenaries . . . as well as a number of Norwegian nobles. (35)

Jos subjektin kvantiteetin indefiniittisyys on tärkeämpää ilmaista kuin teon kesto, se tehdään usein kvanttorin avulla. Kvanttorit vastaavat suomessa ja englannissa ainakin päällisin puolin toisiaan, eikä verbin ja verbinmuodon valinnassakaan ole vaikeuksia:

Keskiajan latinan- ja osaksi ruotsinkielisestä kirjallisuudesta *on säilynyt rippeitä. (68)*

Some remnants of the medieval literature in Latin and, partly, Swedish, have been salvaged. (52)

Ruotsi-Suomelle puolestaan *tarjoutui* uudessa asemassa *useita vaihtoehtoja. (159)*

Sweden-Finland *was confronted with several choices* of policy in her new situation. (122)

Oikeuteen kantaa lahjoitettujen talonpoikaistilojen maavero *liittyi monia muita etuuksia. (124)*

To the right to collect the land rents *were added many other feudal prerogatives. (95)*

4. Dynaamiset lauseet

Valtaosa eri kielten verbeistä on yleensä dynaamisia. Ne ilmaisevat lähinnä toimintaa, tapahtumista tai prosessia. Eksistentiaalipredikaatin määritelmää muistaen voi myös sanoa, että ne ilmaisevat *olemaan tulemista* ja *olotilan muutosta*. Materiaalissa esiintyvät seuraavat dynaamiset verbit: *avautua, ilmaantua, ilmetä, joutua, kerääntyä, kierrellä, lähteä, muuttaa, nousta, opiskella, puhjeta, puuttua, räjähdellä, saapua, sattua, siirtyä, syntyä, syttyä, tapahtua, tulla, tulvia, vapautua* ja *virrata*. Frekventatiiviset *opiskella* ja *räjähdellä* ovat sikäli poikkeuksia tässä joukossa, että ne eivät varsinaisesti merkitse olemaan tulemista tai olo-tilan muutosta.

Huomattavan suuri osa luettelon verbeistä on U-aineeksia johdoksia, joiden perusmerkitys on refleksiivinen, translatiivinen tai passiivinen. Partitiivisubjektisissa dynaamisissa lauseissa yhdistyvät kaikki kolme merkityspiirrettä: kvantifiointi (indefiniittisyys), teon (rajallinen) kesto ja epätoiminnallisuus. Dynaamisuus ja epätoiminnallisuus eivät tässä termeinä riitele, sillä kyse on toisaalta ilmaisullisesta dynaamisuudesta staattisuuden vastakohtana ja toisaalta subjektin tarkoitteen epätoiminnallisuudesta, ts. asioiden tilassa tapahtuu lauseen predikaatin

kuvaamia muutoksia, vaikka lauseen subjekti itse käyttäytyy kuvatussa tapahtumassa suhteellisen epäaktiivisesti. Näyttää siltä, että kaikkia kolmea piirrettä ei ole helppo yhdistää englantilaiseen lauseeseen. Yleensä on niin, että vain kaksi kolmesta osoitetaan ja yksi puuttuu.

Seuraavissa esimerkeissä kvantifiointi poikkeaa lähdekielen indefiniittisestä määrän ilmaisusta:

ja niin *oli* kansan sieluun *kerääntynyt käyteainetta*, joka oli pian panna sen kuohumaan Suomen historian ensimmäisessä sisällissodassa. (92)

and thus *there gathered* in the soul of the people *a ferment* that was soon to boil over, marking the first outbreak of civil strife in the history of Finland. (70)

→ ja niin kerääntyi kansan sieluun *käyteaine*, joka oli. . .

huolimatta siitä, että *lappalaisia* vielä historiallisena aikana *kierteli* Keski-Suomessa. (15)

despite the fact that *Lapps* still *roamed* about central Finland as late as historical times. (13)

→ huolimatta siitä, että *lappalaiset* yhä kiertelivät Keski-Suomessa. . .

ja uloimpana Pohjolassa olivat suunnattomat erämaat, joissa vain *lappalaisia kierteli*, avautuneet Ruotsin puolelta asutettavaksi. (90)

Now, boundless wilds in the far North, where only *nomadic Lapps roamed*, opened up for the Finns to settle, too. (69)

→ rajattomat erämaat kaukana Pohjolassa, jossa vain *paimentolaislappalaiset* kiertelivät. . .

Kolmanneksi *puuttui* maasta virkamiesten ja pappien paon vuoksi *henkisiä voimia* ja *kotoista johtajistoa*. (153)

In the third place, the flight of the public functionaries and the clergy *had deprived* Finland of *her spiritual and civil leaders*. (117)

→ virkamiesten ja papiston pako oli riistänyt Suomelta *sen hengelliset ja maalliset johtajat*.

On ehkä liian jyrkkää väittää, että kohdekielen lauseiden subjektit tai lähdekielen subjektisanan vastineet ensimmäisen esimerkin *a ferment*-subjektia lukuun ottamatta olisi kvantifioitu definiittisiksi. Ne ovat pikemmin kvantiteetiltan neutraaleja, kun taas suomen subjektit epäilyksittä ovat kvantitatiivisesti indefiniittisiä. Ensimmäisen esimerkin definiittisysero aiheutuu jaollisuussuhteiden erilaisuudesta suomessa ja englannissa: *käyteaine* on jaollinen, mutta *ferment* on jaoton. Seuraavista englanninnoksista puuttuu teon keston osoitus:

Säätyläiset laskivat voitokseen myös sen, että omassa maassa *avautui* korkeita *virka*paikkoja. (214)

Finns who had social standing regarded it as a further gain for themselves that high *offices opened up* to them in their own country. (164)

→ korkeat *virka*paikat avautuivat heille heidän omassa maassaan. *karjalaisia siirtyi* tuhatmäärin Venäjälle, ja *toisia suomalaisia asetui* alueille, jotka myöhemmin joutuivat Venäjän valtaan. (110)

Karelians by the thousands *moved* to Russia, and *they were replaced by western Finns* - partly in areas that later fell into Russian hand. (84)

→ Tuhansittain *karjalaisia muutti* Venäjälle ja heidän tilalleen *tuli länsisuomalaisia*. . .

Keston osoittajaksi on tietysti mahdollista lisätä englannin lauseisiin vaikkapa jokin adverbi:

Suomen *sivistyneistöä virtasi* Venäjän palvelukseen, etsien keisarikunnan mahdollisuuksia kohota yhteiskunnan korkeimmille portaille. . . (221)

Members of the Finnish educated class entered the service of Russia *in a steady stream*, seeking in the imperial realm opportunities to rise to the highest levels of society. . . (169)

tapahtui vuorostaan meren pinnan *nousua* . . . (9)

at times, the level of the sea rose. . . (9)

Jos kestoä pyrkii osoittamaan syntaktisesti, tulee lauseista erittäin monimutkaisia, esim. ensimmäisen esimerkin voi muuttaa seuraavaan muotoon:

→ regarded as a further gain *opening up* of high offices. . .

→ regarded as a further gain high offices *opening up*. . .

Joskus täydellinen vastaavuus on hyvin lähellä:

Suomessa tuskin tunnettiin sorroksi sitä, että ruotsalaisen suuryli-mystön ohella myös unionihallitsijan *tanskalaisia ja saksalaisia luotamusmiehiä tuli* linnojen päälliköiksi (55)

The Finns could scarcely regard it as tyranny when, in addition to Swedish nobles, *Danish and German representatives* of the sovereign also *took over* castles as commandants. . . (41)

Takaisin kääntäminen tuottaisi teon laadultaan miltei yhtä pitkäkestoi-sen lauseen:

→ hallitsijan tanskalaiset ja saksalaisetkin edusmiehet *ottivat linnoja komentoonsa*. . .

Suomen lauseiden epäaktiivisuutta on vaikea englannissa ilmaista. Suomessa on suuri joukko merkitykseltään epäaktiivisia verbijohdoksia, jotka englannissa yleensä on korvattava henkilötekijäisellä passiivilauseella:

Turkisten hankintaa ja lappalaisten pakkoverotusta varten *syntyi* Suomessakin aseellisia *kaupankävijäjärjestöjä*, jotka tavallaan ovat verrattavissa varjageihin. (20)

Armed trading associations were formed in Finland, too, to produce furs and collect tribute from the Lapps. (18)

→ Aseistettuja kaupankävijäjärjestöjä *muodostettiin* Suomessakin. . .

Uusia ehdotuksia Suomen vastaisesta asemasta *syntyi ja raukesi*, ja kaikki näytelmän henkilöt punoivat omia juoniaan. (190)

New proposals regarding the future status of Finland *were made and came to naught*, and all the characters cast in the drama hatched plots of their own. (146)

→ Uusia ehdotuksia *tehtiin* ja niitä meni myttyyn. . .

Englannissa toki on samaan tapaan refleksiivis-translatiivis-passiivisia verbejä kuin suomessakin, joten merkitys saattaa olla epäaktiivinen:

mutta rajan yksityiskohdista *syntyi riitoja*. . . (90)

However, *disputes arose* over particulars along the boundary. (69)

Muita kruununperillisehdokkaita ilmaantui, muun muassa Tanskan prinssi Fredrik, joka lupasi. . . (169)

Other candidates for the Swedish throne *appeared*, among them Frederick, Prince of Denmark, who promised. . . (129)

Venäläiset vetäytyivät koko Virosta, ja *muutamia Inkerinmaan linnoja joutui* Ruotsi-Suomen armeijan käsiin. (90)

The Russians withdrew from Estonia altogether and *several fortresses* in Ingrian territory *fell* into the hands of the Swedish-Finnish army. (68)

Pilviä oli kerääntynyt aristokratian taivaalle, kun vuoden 1680 valtiopäivät . . . kokoontuivat. . . (133)

Clouds had gathered in the aristocratic sky when the Diet of 1680. . . convened. . . (102)

Esimerkeissä epäaktiivisuus on pantu ilmi verbin avulla, mutta kolmesta tekijästä kaksi muuta ovat heikommin esillä. Kolmesta ensimmäisestä voi kysyä, onko teon kesto ilmaistu.

→ Venäläiset vetäytyivät kokonaan Virosta, ja *useat Inkerinmaan linnat* joutuivat. . .

Takaisinkäännös tuottaa nominatiivisubjektin, ja definiittisyysvastaa-
vuuskin joutuu kyseenalaiseksi. Myös ensimmäisen lauseen subjektin
kvantitatiivinen spesies on neutraalimpi kuin vastaavan suomenkielisen.

5. Kaksi kieltä — kaksi ilmaisumallia

Partitiivisubjektisten lauseiden tarkastelija joutuu kiinnittämään huomionsa subjektisanaan arvioidessaan kvantifioinnin yhtäpitävyyttä. Predikaattiverbi on pääosassa tarkasteltaessa teon laatua ja sen aktiivisuutta tai epäaktiivisuutta. Jos suomen jaollista sanaa englannissakin vastaa jaollinen sana, esim. *väestö* — *population*, *vesi* — *water*, ja jaotoman sanan monikkoa samoin jaottoman sanan monikko, esim. *asukkaat* — *inhabitants*, *piirteet* — *features*, on melko vaivatonta tavoittaa sama indefiniittiyden aste molemmissa kielissä. Jos jaollisuussuhteet ovat erilaiset, esim. suomen jaollista vastaamassa englannissa on jaoton monikko tai päinvastoin, suomen jaotonta monikkoa englannissa vastaa jaollinen, esim. *väestö* — *inhabitants* (tälle tietysti on myös edellä mainittu kollektiivinen vastine, mutta kääntäjät eivät aina valitse jaollisuuden suhteen eksakteinta), *etevyys* — *talents* tai *equipment* — *välineet*, *cost* — *kustannukset*, on vaikeampi tavoittaa täsmälleen samaa indefiniittiyden astetta.

Käyttämäni suomen verbien jako superstaattisiin, staattisiin ja dynaamisiin valaisee teon laadun ja toiminnallisuuden ongelmaa, sillä kvantifiointiprobleema säilyy joka ryhmässä samana.

Kaikkein helpoimmin löytyy tarkka vastine suomen partitiivisubjektisille lauseille, jos predikaattina on superstaattinen *olla*. Näiden lauseiden ensisijainen tarkoitus on — tematiikan palvelemisen ohella — kvantifioida subjekti osoittamaan ylijäämän sallivaa paljoutta. Luontevaksi vastineeksi tarjoutuu englannin eksistentiaalilause eli *there is/are*-rakenne tai ”semanttinen eksistentiaalilause”, jossa predikaattina on *exist*, *lay* tms.

Kun predikaattina on staattinen verbi, ilmaisee suomen lause kvantifioinnin ohella myös teon kestoa. Englanninkielisen ekvivalentin löytäminen ei enää ole aivan yhtä helppoa. Joskus englannissa voi käyttää progressiivimuotoa teon kestoa ilmaisemassa, mutta se edellyttää, että englannin predikaattiverbi on dynaaminen. Jos taas suomen predikaatti jo inherentisti ilmaisee teon kestoa, kuten esim. verbit *jatkua* ja *kestää*, on englannissa usein käytettävä kahta predikaattia, joista toinen ilmai-

see teon alkua ja toinen sen kestoja. Suomen verbi tosin ei ota kantaa teon alkamiseen.

Dynaaminen predikaatti partitiivisubjektin yhteydessä tekee lauseesta monimerkityksisen. Samaan lauseeseen on silloin kasautunut subjektin määrän indefiniittisyys, teon kesto sekä epätoiminnallisuus. Näyttää siltä, että englanninkielisissä lauseissa korkeintaan kaksi kolmesta piirteestä voi tulla ilmi, mikäli säilytetään suunnilleen lähdekielisen lauseen rakenne. Adverbeja ja ylimääräisiä verbejä lisäämällä on tietysti mahdollista lisätä merkityspiirteitä miten paljon tahansa. Pelkät syntaktiset keinot tekevät tässä ryhmässä englannin lauseista mutkikkaita ja vaikeaymmärteisiä.

LÄHTEET

- ALLAN, KEITH 1980: Nouns and countability. *Language* 56 n:o 3.
- ANDERSON, JOHN M. 1976: *The Grammar of Case: Towards a Localistic Theory*. Cambridge.
- DAHL, ÖSTEN — KARLSSON, FRED 1976: Verbien aspektit ja objektin sijanmerkintä. *Sananjalka* 18. Turku.
- DENISON, NORMAN 1957: *The Partitive in Finnish*. Helsinki.
- GIVÓN, TALMY 1979: *On Understanding Grammar*. London.
- HAKANEN, AIMO 1978: *Kontrastiivista lauseanalyysia*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 8. Turku.
- HAKULINEN, AULI — KARLSSON, FRED 1979: *Nyky-suomen lauseoppia*. Jyväskylä.
- IKOLA, OSMO 1964: *Lauseopin kysymyksiä*. 2. painos. Turku.
- IVIR, VLADIMIR 1983: A Translation-based Model of Contrastive Analysis. *Cross-Language Analysis and Second Language Acquisition* 1. Ed. by Kari Sajavaara. Jyväskylä.
- JUTIKKALA, EINO — PIRINEN, KAUKO 1973: *Suomen historia*. Tapiola.
- 1979: *A History of Finland*. Helsinki.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1978: Verbien sisäisestä aspektista. *Sananjalka* 20. Turku.
- 1984: *Suomen kielen rakennepiirteet*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 18. Turku.
- KARLSSON, FRED 1983: *Finnish Grammar*. Helsinki.
- LEECH, GEOFFREY N. 1975: *Meaning and the English Verb*. London.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielioppi*. 2. painos. Porvoo.

HELENA RAUTALA: *Translating the Finnish partitive subject into English: a contrastive analysis*

The partitive subject has always been the most puzzling phenomenon in Finnish grammar, at least for linguists, and foreigners learning Finnish. The conditions for its occurrence are the following: the noun itself is uncountable (continue) or the plural form of a countable (unit) noun, the predicate verb indicates or denies the existence of the thing denoted by the subject, or it indicates that the thing denoted by the subject is just coming into being or ceasing to exist. The first of these conditions only applies to affirmative sentences. In negative sentences, even countable singular nouns can act as subjects. The verb always has the form of the third person singular and the sentence often begins with a locality marker.

I have attempted to discover how well the main semantic features of sentences having an affirmative partitive subject can be translated into English. Negative sentences are not analysed in this article. These features are the indefiniteness of the quantity of the subject, the duration of the act denoted by the verb and the degree of inactiveness. Sentences having a partitive subject are also part of the information structure, but that question is not discussed in the article. The three dimensions indicated act in this study as the tertium comparationis.

For my purposes I divided Finnish verbs into three groups: superstatic, static and dynamic. The only superstatic verb is *olla* 'to be', which could easily be transferred to the static group. The division into two is parallel to the division of nouns into countable and uncountable. The division into three can be compared to the implicational relations of nouns: exist in space / dynamic — exist in time / static — exist / superstatic. The division into three of the predicate verbs in sentences where there is a partitive subject proved quite illuminating.

When the superstatic *olla* is the predicate, the main task of the sentence is to show the indefiniteness of the quantity denoted by the subject. The natural equivalent in English is the *there is/are* -existential sentence. If the predicate, however, is another verb of state, then the sentence expresses both the indefiniteness and the duration of the act. In the English translation it is sometimes possible to have the progressive verb form, provided that the English verb is dynamic. In cases where the Finnish verb expresses the idea of duration, e.g. *jatkua* 'continue' and *kestää* 'last', it is often necessary in English to use two predicate verbs, one to express the beginning of the act and the other to express the duration of the act.

The dynamic verb as a predicate adds yet another dimension to the meaning of the sentence, namely inactivity. It seems that in an English sentence only two of these three features can easily be expressed. Adding adverbs and extra verbs naturally adds to the semantic message or messages of the sentence, but it makes the structure far removed from the original.

The correspondence of the subject nouns is the same in all three verbal categories. When the countability relations of the subject nouns are equal in both languages, it is easy to gain the same degree of indefiniteness in the quantity of the subject. If, however, the relations are not equal, i.e. if Finnish has an uncountable where English has a countable plural, and vice versa, it is difficult to obtain the same level of indefiniteness or even to judge whether the degree of indefiniteness of the quantity is precisely the same in both languages.

